

Károli Gáspár Református Egyetem

Hittudományi Doktori Iskola

TÉZISFÜZET

Ratkovics Petra Krisztina:

Jeremiás könyvének hatása a páli teológiára

című doktori értekezéséhez

Bibliai teológiai és Vallástudományi Alprogram

Témavezető: dr. Pecsuk Ottó

Doktori Iskola vezető: dr. Balla Péter

Budapest

2025

Az értekezés tartalmi összefoglalója:

Az értekezés célja, hogy három nagy teológiai téma tekintetében áttekintést adjon Jeremiás könyve és a páli levelekben megjelenő teológiai gondolatok közötti összefüggésekről. A direkt idézeteken túl az intertextualitás más formáit (utalás, visszhang, kulturális intertextualitás, koncepcionális hatás) is vizsgálva az alábbi témákat vizsgáljuk: Isten szolgájának lenni; az új szövetség és Isten ismerete; Isten jelenléte a megváltott közösségben. Az értekezés ezen témák mentén mutat rá a párhuzamokra, hasonlóságokra, és különbségekre, amint az megjelenik Jeremiás könyvében és a páli korpuszban.

Az értekezés tézisei:

1. **Az Ó- és Újszövetség közötti intertextualitás meghaladja a direkt idézetek szintjét.** Az újszövetségi szövegekre hatást gyakorolt az ószövetségi előzmény, és ezt a hatást több szinten is érdemes vizsgálni. Az intertextualitás legeggyértelműbb formája, amikor az újszövetségi szerzők idéznek egy ószövetségi szöveget; ezen felül azonban fontos összefüggésekre mutatnak rá az utalások, a visszhang, a konceptuális hatás, valamint a kulturális intertextualitás megközelítései – Jeremiás könyve és a páli korpusz közötti kapcsolatban ez utóbbiak dominálnak.
2. **Jeremiás könyve rendkívül személyes és belsőleges képet ad a prófétai szolgálat értelmezéséről.** Az elhívástörténet rámutat a

jeremiási próféta képének számos fontos elemére, és ezek az elemek átszövik a könyv egészét:

- a. Jeremiás számára a szolgálat és a létezés elválaszthatatlanul összekapcsolódik, hiszen Isten születése, sőt fogantatása előtt kiválasztotta („mielőtt megformáltalak az anyaméhben”): létének célja Isten szolgálata, a prófétai szolgálat sikertelensége életének megátkozását jelenti.
 - b. Az elhívás Isten szuverén akarata, kényszerítő erejű, és egyedül Isten döntésén (nem pedig a próféta bármely tettén, érdemein vagy személyiségjegyen) alapszik.
 - c. A prófétai küldetéshez a legelejétől kezdve hozzátartozik, hogy Isten szolgálja nehézségeket szenved el, autoritását és hitelességét megkérdőjelezi, és a népével szembehelyezkedik.
 - d. A próféta rendkívül szoros kapcsolatban áll Istennel: helyenként teljesen azonosul az Úr érzelmeivel, míg máskor (a kényszerítő valósága és a szenvedés miatt) panasszal, számonkéréssel fordul felé.
3. **A páli levelekben megjelenő apostoli önértelmezés számos közös pontot mutat a Jeremiás könyvében található képpel, míg néhány fontos ponton eltér attól.**
- a. Az apostol létezésének oka és célja Isten elhívása: „anyám méhétől fogva kiválasztott”. Szolgálata és létezése elválaszthatatlanul összekapcsolódik.

- b. Pál folytonosan kiemeli, hogy elhívása egyedül Isten szuverén akaratának eredménye, teljes mértékben az Úrtól függ – az apostol úgy is fogalmaz, hogy „kényszerítő”.
 - c. Szorosan hozzátartozik szolgálatához a szenvedés, folyamatos üldözések, valamint a hamis apostolokkal való küzdelem autoritásáért és üzenete hitelességéért.
 - d. A szenvedés Krisztus áldozatának és a benne megjelent új szövetség fényében nem panasz, hanem dicsekvés tárgyát képezi.
4. **A Jeremiásnál megjelenő új szövetség a megbocsátást és Isten ismeretét helyezi fókuszba. Isten ismerete (és szuverén kegyelme, amely lehetővé teszi) az egyedüli alap az emberi dicsekvésnek.** Az új szövetség gondolata megjelenik egyéb ószövetségi írásokban is; Jeremiás könyve használja viszont egyedül ezt a kifejezést.
- a. Az új szövetség fókusza Isten szuverén kegyelme, a bűnök teljes és végleges bocsánata, amelyre az Úr „nem emlékezik többé”.
 - b. A fő ismertetőjegye Isten ismerete, amely a szívbe írt törvényen keresztül lehetséges.
 - c. Az emberi dicsekvés egyedüli alapja és tárgya Isten szuverén kegyelme lehet; az emberi bölcsesség hamis, és bolondok azok, akik nem ismerik Istent. A kegyelem megtapasztalása és Isten megismerése az új szövetségben lehetséges.

5. **Pál Isten új szövetségét a Krisztus halálában és feltámadásában megjelent kegyelemmel azonosította. Ez a kegyelem és új szövetség ad alapot az apostol dicsekvésének.**

- a. Krisztus halála és feltámadása az az új szövetség, amelyről az Ószövetség (és Jeremiás) is beszélt, amelyhez egyedül Isten szuverén kegyelme által csatlakozhatunk.
- b. Az új szövetségben Isten Lelke a szívünkbe írja Krisztus törvényét, ami által megismerhetjük őt.
- c. Az új szövetség teljesen átformálja azt, ahogy értelmezni kell az érdem/dicsekvés és bölcsesség fogalmait: Isten ismerete és kegyelme a dicsekvés egyedüli alapja, semmi egyéb érdem vagy emberi nagyság. Inverzió mutat rá arra, hogy az Isten bölcsessége, bár bolondságnak tűnik a világ számára, az egyetlen, ami dicsekvésre méltó, míg az emberi bölcsességről az kereszt fényében kiderül, hogy bolondság.

6. **Az új szövetség népe között Isten egészen új formában van jelen: nem épül újra a templom, hanem paradigmaváltás történik, és Isten építi fel a népét jelenléte hordozóivá, templommá.**

- a. A templom az ítélet során elveszti funkcióját, már nem lesz többé Isten jelenlétének hordozója. Ahogy a prófétai elhívásban is megjövendölik, le lesz rombolva. A helyreállítás, Isten új szövetségének kulcsszava az építés, felépítés – azonban Jeremiás könyve nem beszél a templomról, amelyet a nép újra felépít, hanem Isten lesz az, aki felépíti a népét.

- b. Isten jelenléte fizikai közvetítő nélkül lesz a helyreállított néppel, és ehhez a jelenléthez, a kiválasztottakhoz fogjak járulni a föld népei, hogy megismerhessék Istent. Ebben az értelmezésben a nép veszi át a templom funkcióját, és maga válik Isten templomává.
7. **Pál Isten templomaként, épületeként beszél a gyülekezetekről, akikben Isten lakozik. Ez egyrészt a speciális státuszra és az ahhoz tartozó elvárásokra hívja fel a figyelmet, másrészt pedig missziológiai következményekkel is jár.**
- a. Pál többször is utal elhívására és feladatára, amelynek kulcsszava az építés: a gyülekezeti közösség felépítése, Isten ismeretének építése, növelése bennük. Krisztus az alap, amelyre minden keresztyén épül, és Isten Lelke révén bennük lakik.
 - b. Az új szövetségi gyülekezetek feladata, hogy mint Isten jelenlétének hordozói, ahhoz méltóan éljenek, viselkedjenek és mutassák be a hitetlenek számára Isten igazságát.

Summary of the dissertation:

The goal of the dissertation is to give an overview of three theological themes, found both in Jeremiah and in the Pauline letters, and to argue for an influence of Jeremiah over the theology of Paul. The themes are: God's calling to be a servant of the Lord; the new covenant and consequentially the knowledge of the Lord and boasting; lastly God's presence in the redeemed community. The dissertation considers deeper, less direct levels of intertextuality, like allusion, echo, conceptual influence and cultural intertextuality. In each theme, first the particulars of the book of Jeremiah is considered, followed by an overview of Paul's understanding of the same theme. Throughout the dissertation, the parallel development of thought and the similarities are highlighted.